

**ԱՅԿ-ՈՒՄ ՎԵՃԵՐԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՆԹԱՑՈՒՄ ԶԱՐԳԱՑՈՂ
ՊԵՏՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՅԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

Միջազգային տնտեսական իրավունքը տարբերակված մոտեցում է դրսևորում զարգացած և զարգացող պետությունների նկատմամբ: Մասնավորապես, զարգացող պետությունների համար միջազգային տնտեսական հարաբերությունների շրջանակներում ստեղծվում է առավել բարենպաստ ռեժիմ, քան զարգացած պետությունների համար: Այս տարբերակված մոտեցման նպատակն է փոխհատուցել երկու խումբ պետությունների միջև առկա զարգացման փաստացի անհավասարությունը:²

Միջազգային տնտեսական հարաբերություններում զարգացող պետությունների նկատմամբ ձևավորված նման առանձնահատուկ վերաբերմունքը բնականաբար պետք է իր արտահայտությունը գտներ նաև միջազգային առևտրաքաղաքական հարաբերությունները կարգավորող միջազգային կազմակերպության՝ Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության /այսուհետ նաև ԱՅԿ/ գործունեությունում:

Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության 159 անդամների մեկ երրորդը³ կազմում են զարգացող պետությունները: Ներկայումս այդ պետությունները, պայմանավորված ԱՅԿ-ում իրենց թվաքանակով, ավելի ու ավելի ակտիվ դերակատարում են ստանձնում այդ կազմակերպությունում և առավել կարևոր դեր են ստանձնում միջազգային տնտեսության մեջ, քանի որ միջազգային առևտրին ավելի ու ավելի շատ վերաբերվում են որպես էական գործիքի ի-

¹ ԵՊՀ եվրոպական և միջազգային իրավունքի ամբիոնի ասպիրանտ, գիտ. դեկավար՝ իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Վ.Վ. Քոչարյան:

² St' u D. Kappo, П.Жюйар. Международное экономическое право, М., 2002, էջ 16

³ Ըստ ԱՀԿ-ի պաշտոնական կայքէջի՝ 02.03.2013թ. դրությամբ ԱՀԿ-ին ունի է 159 անդամ / http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_/e/org6_e.htm/ դիտման ամսաթիվ 25.11.2013թ./

րենց զարգացման գործընթացում:¹

Պայմանավորված միջազգային տնտեսական հարաբերություններում զարգացող պետությունների նկատմամբ ձևավորված առանձնահատուկ մոտեցմամբ և ԱՀԿ-ում այդ պետությունների ակտիվ դերակատարմամբ՝ ԱՀԿ-ն ևս, ի համեմատ զարգացած պետությունների, զարգացող պետությունների նկատմամբ դրսևորում է տարբերակված, առանձնահատուկ գործելաճ: Մասնավորապես ԱՀԿ-ի շրջանակներում գործող համաձայնագրերը զարգացող պետությունների համար նախատեսում են հատուկ իրավունքներ սահմանող դրույթներ: Այսպես՝.

ԱՀԿ-ի որոշ համաձայնագրերում առկա են դրույթներ, որոնք ապահովում են զարգացող պետություններին առավել երկար անցումային ժամանակաշրջանով՝ մինչև համաձայնագրի դրույթների ամբողջական իրականացումը² կամ Մաքսերի, և առևտրի գլխավոր համաձայնագրի³ չորրորդ մասը վերաբերում է առևտրային հարաբերություններում զարգացող և զարգացած պետությունների միջև «անպատասխան վիճակին», ըստ որի՝ զարգացած պետությունները, զարգացող պետություններին առևտրի ոլորտում որոշակի արտոնություններ տրամադրելով, չպետք է ակնկալեն, որ նման արտոնություններ իրենց պետք է տրամադրեն նաև զարգացող պետությունները:

Ավելին, ԱՀԿ-ն զարգացող պետությունների համար պարտավորությունների կատարման լրացուցիչ ժամկետներ է տրամադրում, ներպետական և միջազգային առևտրի կանոններ սահմանելիս պարտադրում է զարգացած պետություններին հաշվի առնելու նաև զարգացող պետությունների շահերը:

Սակայն ԱՀԿ-ի շրջանակներում զարգացող պետությունների նկատմամբ առանձնահատուկ և տարբերակված մոտեցումը չի

¹ How the WTO deals with the special needs of an increasingly important group /էլեկտրոնային աղբյուր, http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/utw_chap6_e.pdf/ դիտման ամսաթիվ 25.11.2013թ./

² **Who are the developing countries in the WTO?** /էլեկտրոնային աղբյուր, http://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/d1who_e.htm/ դիտման ամսաթիվ 25.11.2013թ./

³ Մաքսերի և առևտրի գլխավոր համաձայնագիրը ստորագրվել է 30.10.1947թ. և ուժի մեջ է մտել 01.01.1948թ.-ին:

դրսևորվում միայն համաձայնագրերով վերջիններիս հատուկ իրավունքներ տրամադրելով. ԱՅԿ-ն, օժտված լինելով միջազգային առևտրային վեճերի լուծման իրավասությամբ, բավականին արտոնություններ է սահմանում զարգացող պետությունների համար նաև վեճերի քննության ընթացակարգում:

Այսպես ԱՅԿ-ի շրջանակներում գործող «Վեճերի կարգավորումը ղեկավարող կանոնների և ընթացակարգերի մասին» համաձայնագիրը /այսուհետ նաև Համաձայնագիր/ նախատեսում է մի շարք դրույթներ, որոնք անմիջականորեն վերաբերում են վեճերի կարգավորման գործընթացում զարգացող պետությունների մասնակցության առանձնահատկություններին:

Օրինակ, Վեճերի կարգավորումը ղեկավարող կանոնների և ընթացակարգերի մասին համաձայնագրի 4-րդ հոդվածը, սահմանելով խորհրդակցությունների անցկացման կարգը, իր 10-րդ կետում սահմանում է, որ խորհրդակցությունների ընթացքում անդամները հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնեն զարգացող անդամ երկրների առանձնահատուկ խնդիրներին ու շահերին:

Վերոգրյալ հոդվածը, ըստ էության, Մարաբեշի Համաձայնագրի¹ նախաբանի բովանդակության արտացոլումն է, որը հաստատում է ԱՅԿ-ի կողմից այն փաստի ճանաչումը, որ զարգացող պետությունները ունեն առանձնահատուկ խնդիրներ և շահեր, որոնք պահանջում են հատուկ ուշադրություն անդամների կողմից: Վերոգրյալ դրույթը հենց գրավում է անդամների ուշադրությունը այդ խնդիրներին ու շահերին:

Եվ թեև վերոգրյալ դրույթը նպատակ ունի գործնականում աջակցություն տրամադրել զարգացող պետություններին, սակայն այն ունի մի շարք էական թերություններ: Այսպես, Համաձայնագրի անգլերեն բնօրինակում օգտագործվում է «should» բառը², ինչը նշանակում է, որ վերոգրյալ դրույթը միայն կոչ է անում, խորհուրդ է տալիս անդամներին հատուկ ուշադրություն դարձնել զարգացող

¹ Մարաբեշի համաձայնագիրը ստորագրվել է Մարոկկոյի Մարաբեշ քաղաքում 15.04.1994թ. և ուժի մեջ է մտել 01.01.1995թ., որի հիման վրա հիմնադրվել է ԱՀԿ-ն:

² Տե՛ս մեջբերում համաձայնագրի 4-րդ հոդվածի 10-րդ կետից՝ «during consultations Members *should* give special attention to the particular problems and interests of developing country Members»:

անդամ երկրների առանձնահատուկ խնդիրներին ու շահերին, սակայն չի պարտադրում: Հետևաբար գտնում ենք, որ վերոգրյալ դրույթը ավելի շատ հռչակագրային, քան թե գործնական բնույթ ունի, քանի որ պարտադրող պարտականություն չի սահմանում անդամների համար: Ավելին, քննարկվող դրույթը թեև հստակ կոչ է պարունակում անդամներին՝ զարգացող անդամ երկրների առանձնահատուկ խնդիրներին ու շահերին հատուկ ուշադրություն դարձնելու վերաբերյալ, սակայն վերոգրյալ դրույթից պարզ չի դառնում, թե ինչպես պետք է արտահայտվի այդ հատուկ ուշադրությունը:

Այդ իսկ պատճառով զարգացող պետությունները այս դրույթը չեն համարում իրենց համար օգտակար¹, քանի որ այն զուրկ է հստակությունից, պարզ չէ, թե ինչպիսի վարքագծով, գործողություններով է արտահայտվելու այդ հատուկ ուշադրությունը, ինչպես նաև պարզ չէ, թե արդյոք զարգացող պետությունները կարող են պարտադրել մյուս անդամ պետություններին կիրառելու քննարկվող դրույթը:

Սակայն, ի տարբերություն քննարկվող դրույթի, Համաձայնագրի 8-րդ հոդվածի 10-րդ կետը բավականին գործնական քայլեր է նախատեսում զարգացող պետությունների համար՝ քննախմբի անդամների հետ կապված: Այսպես՝

Համաձայն համաձայնագրի 8-րդ հոդվածի 10-րդ կետի՝ եթե վեճը տեղի է ունենում զարգացող Անդամ երկրի և զարգացած Անդամ երկրի միջև, ապա քննախմբում ընդգրկվում է առնվազն մեկ քննախմբի անդամ զարգացող Անդամ երկրից, եթե զարգացող Անդամ երկիրը այդպես է պահանջում:

Վերոգրյալ դրույթը արդեն ունի իմպերատիվ բնույթ և պարտադրում է վեճերը քննող մարմնին զարգացող անդամի պահանջի դեպքում ապահովելու քննախմբի առնվազն մեկ անդամի՝ զարգացող Անդամ երկրից լինելը: Նմանատիպ դրույթի նախատեսման իմաստը այն է, որ վեճը քննող անդամներից առնվազն գոնե մեկը ավելի խորությամբ կընկալի զարգացող պետության խնդիրները և շահերը, քանի որ ինքը ևս զարգացող պետությունից է:

¹ St' u Gosego Rockfall Lekgowe, The WTO Dispute Settlement System: Why it doesn't Work for Developing Countries? <http://ssrn.com/abstract=2045470>

Սակայն քննարկվող դրույթի վերաբերյալ տեսական գրականության մեջ որոշակի մտահոգություններ են արտահայտվել: Մասնավորապես, կարծիք է արտահայտվել, որ զարգացող անդամի պահանջի դեպքում քննախմբի առնվազն մեկ անդամի՝ զարգացող Անդամ երկրից լինելու հանգամանքը կարող է նաև ազդել քննախմբի անաչառության և անկախության վրա¹:

Սակայն վերոգրյալ դիրքորոշման հետ դժվար է համաձայնվել, քանի որ զարգացող պետությունից ընդգրկվող անդամը վեճի կողմ հանդիսացող պետություններից չէ, նա ուղղակի ևս, ինչպես վեճի կողմերի մեկը կամ երկուսը, հանդիսանում է զարգացող պետության անդամ, սակայն դա որևէ կերպ չի կարող ազդել քննախմբի անաչառության և անկախության վրա:

Համաձայն Համաձայնագրի 12-րդ հոդվածի 10-րդ կետի՝ Ձարգացող Անդամ երկրի կողմից ձեռնարկված միջոցի վերաբերյալ խորհրդակցությունների շրջանակներում կողմերը կարող են համաձայնության գալ 4-րդ Հոդվածի 7-րդ և 8-րդ կետերում սահմանված ժամկետները երկարաձգելու վերաբերյալ: Համապատասխան ժամկետն անցնելուց հետո, եթե խորհրդակցող կողմերը չեն համաձայնում, որ խորհրդակցություններն ավարտվել են, ապա Վեճերը կարգավորող մարմնի Նախագահը կողմերի հետ խորհրդակցելուց հետո որոշում է երկարաձգել, թե ոչ համապատասխան ժամկետը, և եթե այո, ապա ինչքա՞ն ժամանակով: Ավելին, զարգացող Անդամ երկրի դեմ բողոքը քննության առնելիս քննախումբը բավականաչափ ժամանակ է տալիս զարգացող Անդամ երկրին իր փաստարկները պատրաստելու և ներկայացնելու համար: Սույն կետի համաձայն՝ ձեռնարկված որևէ գործողություն չի ազդում 20-րդ Հոդվածի 1-ին կետի և 21-րդ Հոդվածի 4-րդ կետի դրույթների վրա:

Այսպես, Հնդկաստան-Քանադական սահմանափակումներ գործում Հնդկաստանը ԱՀԿ-ի շրջանակներում պահանջեց լրացուցիչ ժամանակ՝ պատրաստելու և ներկայացնելու առաջին գրավոր դիրքորոշումը: Քննախումբը, հիմք ընդունելով Համաձայնագրի 12-րդ հոդվածի 10-րդ կետի, ինչպես նաև այն հանգամանքը, որ Հնդկաս-

¹ St' u Gosego Rockfall Lekgowe, The WTO Dispute Settlement System: Why it doesn't Work for Developing Countries? <http://ssrn.com/abstract=2045470>

տանում տեղի էր ունեցել կառավարության փոփոխություն, որոշեց տրամադրել լրացուցիչ ժամանակ՝ 10 օր՝ գրավոր դիրքորոշում ներկայացնելու համար:¹

Համաձայնագրի 12-րդ հոդվածի 10-րդ կետում նախատեսված զարգացող Անդամ երկրի դեմ բողոքը քննության առնելիս լրացուցիչ ժամանակ տրամադրելու դրույթը իմպերատիվ բնույթ ունի և պարտադիր է քննախմբի համար, սակայն անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել, որ այն պարտադիր է միայն այն դեպքում, եթե բողոք է բերվել զարգացող անդամ պետության դեմ, իսկ զարգացող անդամ պետության կողմից բողոք ներկայացնելիս նման հնարավորություն տրված չէ:

Որոշ տեսաբանների կարծիքով՝ զարգացող պետության կողմից բողոք բերելու և վերջինիս դեմ բողոք բերելու հանգամանքներով պայմանավորված՝ նման տարբերակված մոտեցումը արդարացի է, քանի որ բողոք բերելու դեպքում ևս զարգացող պետության համար անհրաժեշտ է բավարար ժամանակ պատրաստվելու համար:²

Վերոգրյալ տեսակետի հետ, սակայն, դժվար է համաձայնվել, քանի որ նման տարբերակված մոտեցումը այդ պարագայում արդարացի է և ուղղված է ոչ միայն զարգացող պետության շահերը պաշտպանելուն, այլ նաև վեճի մյուս կողմի շահերի պաշտպանությանը՝ անկախ նրանից զարգացող, թե զարգացած պետություն է: Այսպես, եթե բողոքը ներկայացնում է զարգացող պետությունը, ապա նա բավականին ժամանակ ունի պատրաստվելու և նոր միայն բողոքը ներկայացնելու համար, հետևաբար լրացուցիչ ժամանակ տրամադրել պատրաստվելու համար իմաստագուրկ է, սակայն, եթե զարգացող պետության դեմ են բողոք ներկայացնում, բնականաբար, հաշվի առնելով վերջինիս կողմից համապատասխան մասնագետների ներգրավման դժվարությունները և այլ հանգամանքներ, արդարացի է, որպեսզի տրամադրվի լրացուցիչ ժամանակ պատ-

¹ *St' u India — Quantitative Restrictions on Imports of Agricultural, Textile and Industrial Products*, /էլեկտրոնային աղբյուր http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds90_e.htm, դիտման ամսաթիվ 22.11.2013/

² *St' u Gosego Rockfall Lekgowe, The WTO Dispute Settlement System: Why it doesn't Work for Developing Countries?* <http://ssrn.com/abstract=2045470>

րաստվելու համար:

Համաձայնագրում, զարգացող պետությունների մասնակցությամբ պայմանավորված, դրույթներ կան նաև՝ կապված քննախմբի կողմից կազմված զեկույցագրերի վերաբերյալ:

Այսպես, ըստ Համաձայնագրի 12-րդ հոդվածի 11-րդ կետի, եթե կողմերից մեկը կամ երկուսը զարգացող Անդամ երկիր են, ապա քննախմբի զեկույցագիրը պետք է հստակորեն մատնանշի այն ձևը, որով հաշվի են առնվել զարգացող պետությունների համար տարբերակված և առավել բարենպաստ վերաբերմունքի համապատասխան դրույթները կիրառելու համար, որոնք վեճի կարգավորման ընթացակարգերի ընթացքում բարձրացվել են զարգացող Անդամ երկրի կողմից:

ԱՀԿ-ում զարգացող պետությունների մասնակցությամբ քննված գրեթե բոլոր գործերի զեկույցագրերում վերոգրյալ դրույթը անշեղորեն կիրառվել են:¹ Այս դրույթը յուրօրինակ միջոց է քննախմբին յուրաքանչյուր անգամ հիշեցնելու վեճի քննման ընթացքում զարգացող պետությունների համար տարբերակված և առավել բարենպաստ ռեժիմի կիրառման մասին:

Համաձայնագիրը, անդրադառնալով վեճի կարգավորման ընթացքում կիրառվող միջոցներին, իր 21-րդ հոդվածի 2-րդ կետում նշել է, որ առանձնահատուկ ուշադրություն պետք է դարձվի զարգացող Անդամ երկրների շահերի վրա ազդեցություն ունեցող հարցերին՝ կապված վեճի կարգավորման առարկա հանդիսացող միջոցների հետ:

Այսպես, Ինդոնեզիա-Ավտոմոբիլ գործի շրջանակներում արբիտրը իր զեկույցում նշել է², որ հաշվի առնելով, որ Ինդոնեզիայի տնտեսությունը մոտ է կանգնած ճգնաժամին, գտնում է, որ անհրաժեշտ է տրամադրել լրացուցիչ 6 ամիս ժամկետ՝ Վեճերը կարգավորող մարմնի ցուցումները ի կատար ածելու համար:

Վերոգրյալ գործը հենց Համաձայնագրի 21-րդ հոդվածի 2-րդ կետի հստակ կիրառման արդյունք է, երբ վեճերը կարգավորող

¹ Տե՛ս հետևյալ գործերը՝ India — Quantitative Restrictions, US — Offset Act (Byrd Amendment), Mexico — Telecoms

² Տե՛ս Indonesia — Certain Measures Affecting the Automobile Industry, http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds54_e.htm

մարմինը հաշվի է առնում զարգացող պետության տնտեսության վիճակը՝ վեճի կարգավորման համար տրամադրված ցուցումները կատարելու համար:

Համաձայնագիրը, արտոնություններ սահմանելով զարգացող պետությունների նկատմամբ, միաժամանակ զարգացող պետությունների խմբից առանձնացրել է առավել թույլ զարգացած անդամ-պետությունների խումբը, որոնց նկատմամբ առավել առանձնահատուկ և տարբերակված վերաբերմունք է դրսևորում: Այսպես, ըստ համաձայնագրի 24-րդ հոդվածի՝ առավել թույլ զարգացած անդամ-պետություններից փոխհատուցում պահանջելիս կան պարտավորությունների կիրառում պահանջելիս անդամները պետք է սահմանափակ գործեն: Ավելին, եթե վեճի կողմերի մեկը առավել թույլ զարգացած անդամ-պետություն է, և խորհրդատվություններն էլ արդունք չեն տվել, ապա Վեճերը կարգավորող մարմնի նախագահողը կամ Գլխավոր ղեկավարը /Director-General or the Chairman of the DSB/ մինչև քննության համար պահանջ ներկայացնելը առավել թույլ զարգացած անդամ-պետության պահանջով կարող են առաջարկել իրենց բարի ծառայությունները, խորհրդակցությունները, միջնորդությունները՝ վեճը կարգավորելու համար:

Վերոգրյալ հոդվածի նպատակը այն է, որ, պայմանավորված առավել թույլ զարգացած անդամ-պետությունների տնտեսական զարգացվածության ցածր մակարդակով, ԱՀԿ-ն ձգտում է այդ պետությունների դեմ ներկայացվող վեճերը լուծել կողմերի փոխադարձ համաձայնությամբ՝ կանխելով քննախմբի կողմից վեճի քննումը:

Հաշվի առնելով զարգացող պետություններում համապատասխան մասնագետների պակասը և մասնագիտական պատրաստվածության ցածր մակարդակը՝ համաձայնագիրը որոշակի գործուն քայլեր է նախատեսում զարգացող պետությունների համար իրավաբանորեն իրենց շահերը արդյունավետ պաշտպանելու ուղղությամբ:

Այսպես, համաձայնագրի 27-րդ հոդվածը սահմանում է, որ ԱՀԿ-ի քարտուղարությունը տեխնիկական համագործակցության ծառայություններից որակյալ իրավաբան փորձագետ է հատկացնում ցանկացած զարգացող Անդամ երկրի, որն այդպիսի պահանջ

է ներկայացնում: Այդ փորձագետը զարգացող Անդամ երկրին աջակցում է այնպես, որ ապահովվի Քարտուղարության շարունակական անկողմնակալությունը:

Եվ թեև ակնհայտ է, որ նմանատիպ դրույթի նախատեսումը բավականին դրական ազդեցություն է ունենալու զարգացող պետությունների կողմից իրենց շահերի պաշտպանությանը, սակայն մտահոգության առիթ է տալիս համաձայնագրի 27-րդ հոդվածի վերջին մասը: Այն է՝ փորձագետը զարգացող Անդամ երկրին աջակցում է այնպես, որ ապահովվի Քարտուղարության շարունակական անկողմնակալությունը: Այստեղ հարց է առաջանում՝ ինչ պետք է ինկատի ունենալ «Քարտուղարության շարունակական անկողմնակալությունը ապահովել» եզրույթի ներքո: Կարծում ենք, որ նմանատիպ եզրույթի կիրառումը կարող է սահմանափակել փորձագետի գործունեության արդյունավետությունը, քանի որ փորձագետը հաճախ խորհրդատվությունը չի տրամադրի ամբողջապես՝ վախճնալով խախտել անկողմնակալության պահպանման պահանջը: Վերոգրյալ արտահայտության բացառումը ավելի արդյունավետ կդարձներ քննարկվող դրույթի կիրառումը և իրականում կժառայեր զարգացող պետություններին՝ ողջ ծավալով իրավաբանական օգնություն տրամադրելու նպատակին:

Այսպիսով, վերոգրյալի հիման վրա կարող ենք փաստել, որ զարգացող պետությունների մասնակցությունը ԱՀԿ-ի վեճերի լուծման ընթացակարգում ունի մի շարք առանձնահատկություններ, որոնք ուղղված են զարգացող պետությունների կողմից իրենց շահերի արդյունավետ պաշտպանությանը՝ անկախ տնտեսության զարգացածության մակարդակից:

Սակայն, հաշվի առնելով ԱՀԿ-ում վեճերի լուծման ընթացակարգում զարգացող պետությունների մասնակցության առանձնահատկությունները, էական է պարզել նաև, թե ո՞ր պետություններն են համարվում զարգացած, և որո՞նք զարգացող, այսինքն՝ ինչ չափանիշների հիման վրա է կատարվում այս դասակարգումը: Վերոգրյալ հարցի կարևորությունը այն է, որ առանց այս հարցի պարզաբանման, հնարավոր չի լինի Համաձայնագրում նշված դրույթները կիրառել զարգացող պետությունների համար, քանի որ պարզ չի լինի, թե որ անդամ-պետությունների նկատմամբ պետք է կիրառվի:

ԱՅԿ-ի համաձայնագրերում առկա չէ «զարգացած» և «զարգացող» պետությունների սահմանումը: Անդամները իրենք են հայտարարում իրենց զարգացած կամ զարգացող լինելը, թեև մյուս անդամները կարող են վիճարկել անդամի՝ զարգացող պետությունների նկատմամբ կիրառվող դրույթները իր նկատմամբ կիրառելու որոշման դեմ:¹

Այսպիսով, ԱՅԿ-ում պետությունները ճանաչվում են զարգացած կամ զարգացող իրենց հայտարարության հիման վրա, թեև այդ հայտարարությունը կարող է վիճարկվել մյուս անդամ պետությունների կողմից:

ԱՅԿ-ի համաձայնագրերում «զարգացած» և «զարգացող» պետությունների սահմանման կամ դասակարգման չափանիշների բացակայությունը բավականին լուրջ խնդիր է, քանի որ ցանկացած պետություն, հաշվի առնելով զարգացող պետությունների արտոնությունները ԱՅԿ-ում, կարող է իրեն հայտարարել որպես զարգացող պետություն, իսկ մյուս անդամների կողմից էլ այդ փաստի վիճարկումը բավականին դժվար կլինի, քանի որ առկա չեն դասակարգման չափանիշներ, որոնց հիման վրա հնարավոր կլինի եզրահանգել նմանատիպ հայտարարության հավաստիությանը:

ՄԱԿ-ը այս հարցի լուծման հետևյալ տարբերակն է գտել. Ջարգացող պետությունների համար դասակարգման չափանիշ է ազգային շահույթը, իսկ առավել թույլ զարգացած պետությունների համար՝ մեկ բնակչության հաշվով ՀՆԱ-ի բաժինը, ՀՆԱ-ում վերամշակվող արդյունաբերության բաժինը, բնակչության գրագիտության ցուցանիշը:²

Կարծում ենք, որ ԱՅԿ-ի գործունեության ընթացքում զարգացող պետությունների կարգավիճակի հետ կապված հետագա տարակարծություններից խուսափելու համար անհրաժեշտ է հստակ սահմանել այն չափանիշները, որոնցով հետագայում որևէ պետության կարգավիճակի վերաբերյալ վեճերի առկայության դեպքում հնարավոր կլինի ղեկավարվել, հակառակ պարագայում ստացվում

¹ **Who are the developing countries in the WTO**, http://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/d1who_e.htm

² Տե՛ս Դ. Կարո, Ս.Ջյույար. *Международное экономическое право*, М., 2002, էջ 18

է մի իրավիճակ, որ ցանկացած պետություն իրեն կարող է հռչակել զարգացող, ինչպես նաև ցանկացած պետություն հիմնավոր կամ անհիմն կարող է վիճարկել այդ հայտարարությունը:

Այսպիսով, ամփոփելով կարող ենք փաստել, որ ԱՅԿ-ի շրջանակներում իրականացվող վեճերի լուծման գործընթացում զարգացող պետությունների նկատմամբ կիրառվում է տարբերակված մոտեցում՝ տրամադրելով մի շարք արտոնություններ առավել արդյունավետ իրենց շահերը ներկայացնելու և պաշտպանելու համար, սակայն դեռևս զարգացող պետությունները ԱՅԿ-ի շրջանակներում իրականացվող վեճերի լուծման գործընթացում հանդիպում են մի շարք խնդիրների: Առաջին՝ թեև ներկայումս ԱՅԿ-ի վեճերի լուծման գործընթացը կատարվում է միայն իրավական նորմերի շրջանակներում՝ առանց պետությունների տնտեսական և քաղաքական կարգավիճակը հաշվի առնելու, սակայն զարգացող պետությունները հաճախ խուսափում են զարգացած պետությունների դեմ բողոքներ ներկայացնելուց՝ փորձելով չվատթարացնել վերջիններիս հետ իրենց տնտեսական հարաբերությունները: Երկրորդ՝ զարգացող պետությունները հաճախ խուսափում են ԱՅԿ-ում բողոքներ ներկայացնելուց՝ մասնագետների բացակայության, ինչպես նաև լրացուցիչ ծախսեր կատարելու հանգամանքներով պայմանավորված:

Ani Atanesyan

PhD student of the Chair of European and International Law, YSU

THE SPECIFICATION OF DEVELOPING COUNTRIES' PARTICIPATION IN WTO DISPUTE RESOLUTION PROCESS

International economic law demonstrates a differentiated approach to developed and developing countries, In particular, a much more beneficial regime is formed for developing countries than developed ones in the framework of international economic relations. This differentiated approach aims at compensating the actual inequality development between the two groups of countries. Such a unique attitude to the developing countries in the field of international economic relations was supposed to have its adequate expression in the performance of World Trade Organisation (WTO)-the international organization that regulates international trading and

political relations. In this research we have examined the peculiarities of developing countries' participation in dispute resolution process of WTO and found out their main special rights and privileges in this area with an attempt to analyze the head problems of developing countries' participation in WTO.

Ани Атанесян

Аспирант кафедры европейского и международного права ЕГУ

ОСОБЕННОСТИ УЧАСТИЯ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН ПРОЦЕССА РАЗРЕШЕНИЕ СПОРОВ В ВТО

Международное экономическое право проявляет дифференцированный подход к развитым и развивающимся странам. В частности в рамках международных экономических отношений создается более благоприятный режим для развивающихся стран. Не является случайностью, что указанное особенное отношение к развивающимся странам в международных экономических отношениях выразилось в деятельности ВТО, которая имеет активную роль в международных торговых отношениях.

Целью исследования является выявление особенностей участия развивающихся стран в процессе решения споров в ВТО.

В данном исследовании мы изучили спецификацию участия развивающихся стран, находящихся в процессе разрешения споров в ВТО, и выяснили их основные особые права и привилегии в этой области, также проанализировали основные проблемы участия развивающихся стран в ВТО с предложением вариантов решения данного вопроса.

Բանալի բառեր: Ձարգացող պետություններ, զարգացած պետություններ, Առևտրի համաշխարհային կազմակերպություն, ԱՀԿ, Մաքսերի և առևտրի գլխավոր համաձայնագիր, Միջազգային տնտեսական իրավունք, միջազգային տնտեսական հարաբերություններ, առավել բարենպաստ ռեժիմ, վեճերի կարգավորում:

Keywords: International economic law, developed and developing countries, World Trade Organisation (WTO)

Ключевые слова: Международное экономическое право, ВТО, развитые и развивающиеся страны.